

УДК 37.035.3

Валентина Харитонова,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та
методики навчання технологій
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКИЙ АСПЕКТ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті висвітлюється необхідність введення компонентів художнього конструювання в сферу шкільної освіти. Автор підкреслює важливість залучення школярів до художньо-конструкторської діяльності на уроках технології. Формування в учнів художньо-конструкторських знань та умінь дозволить найбільш повно розвинути їх творчі здібності, допоможе у вирішенні трудових завдань.

Ключові слова: технологічна освіта, проектно-технологічна діяльність, художньо-конструкторські знання та вміння.

В статье освещается необходимость введения компонентов художественного конструирования в сферу школьного образования. Автор подчеркивает важность привлечения школьников к художественно-конструкторской деятельности на уроках технологии. Формирование у учащихся художественно-конструкторских знаний и умений позволит наиболее полно развить их творческие способности, поможет в решении трудовых задач.

Ключевые слова: технологическое образование, проектно-технологическая деятельность, художественно-конструкторские знания и умения.

The article highlights the need for styling components in the field of education. The author stresses the importance of attracting students to the artistic design of the technology in the classroom. The formation of students' artistic and design skills and knowledge will more fully develop their creative abilities, will help in solving labor problems.

Key words: technological education, design and technological activities, art and design skills.

Провідним напрямом реалізації нового змісту технологічної освіти учнів на сучасному етапі є проектно-технологічна діяльність. Впровадження проектно-технології в сучасну практику навчання, в основі якої лежить поєднання пізнавальної і перетворювальної діяльностей, є

дуже важливим для школи, оскільки використання методу проектів дозволяє найбільш повно розвинути творчі здібності учнів у процесі їх технологічної підготовки.

Логіка побудови проектів базується на включенні учнів у всі етапи проектно-технологічної діяльності, в якій поряд із формуванням інших видів загальнонавчальних знань та умінь починається й формування художньо-конструкторських знань та вмінь. Важливість дослідження даної проблеми зумовлена зростаючими потребами суспільства в культурних, освічених фахівцях та недостатнім рівнем їхнього художньо-естетичного розвитку. Відповідно до цього набуває актуальності проблема оволодіння учнями художньо-конструкторськими знаннями та вміннями. Людина, яка володіє відповідними знаннями та вміннями, здатна активно й незалежно мислити, вміє творчо вирішувати трудові завдання, шукати нові варіанти вирішення різних виробничих ситуацій, зможе в подальшому працювати на тому рівні, який буде відповідати вимогам суспільства. Водночас аналіз науково-методичної літератури й практики викладання в загальноосвітніх навчальних закладах показує, що існуюча система підготовки учнівської молоді до творчого вирішення трудових завдань не відповідає сучасним вимогам суспільства. Необхідність залучення школярів до творчої художньо-конструкторської діяльності на уроках технології, формування в них відповідних знань та умінь й обумовили вибір теми статті.

Актуальність нашого дослідження полягає у можливості залучення компонентів художнього конструювання в сферу шкільної освіти для забезпечення належних, відповідно до потреб сьогодення, умов становлення та творчого самовираження особистості учнів, розвитку їх внутрішнього світу, формування в них відповідної культури праці, культури особистісного та професійного самовизначення. Метою статті є розкриття важливості формування художньо-конструкторських знань та умінь учнів для творчого розв'язання наукових, навчально-пізнавальних та практичних завдань в процесі проектно-технологічної діяльності.

Організації, змісту та методиці проведення проектно-технологічної діяльності учнів присвячені численні дослідження у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Історіографія та сучасні дослідження питань застосування методів проектів показали, що вперше проекти почали розробляти в сільськогосподарських школах США в кінці XIX ст., а потім вони були перенесені в освітні школи Росії. Основою методу була педагогічна концепція Д. Дьюї. Його погляди полягали в тому, що вся діяльність школяра повинна орієнтуватися на формування його мислення, а процес навчання будуватися виходячи з потреб, інтересів і здібностей дітей. Продовжувачем його школи були знані педагоги: У. Кілпатрік, Е. Коллінгс, Е. Паркхерст, Б. Ігнат'єв, Л. Левін, С. Шацький, В. Шульгін та ін. Надалі ідеї методу проекту знайшли своє втілення в бригадно-лабораторному методі, комплексних програмах та інших формах

організації навчання, що практикуються в різний час в школах колишнього СРСР. Розроблена американським педагогом теорія виховання, пов'язана з методом проектів, спрямована на «пристосування» людини до життя та практичної діяльності в умовах «вільного підприємництва», не втратила своєї актуальності й сьогодні. Це знаходить відображення і в Державному стандарті освітньої галузі «Технологія» [2], головною метою якої є підготовка учнів до самостійної трудової діяльності.

Загальним теоретичним питанням організації навчання учнів проектною діяльністю на сучасному етапі розвитку загальноосвітньої школи присвячені наукові праці О. Коберника [3], Г. Кондратюка, С. Лернера, Н. Матяш, В. Сидоренка, В. Симоненка, С. Ящука [7] та інших. У роботах цих учених розкриті сутність методу проектів, основний зміст, етапи виконання, методи організації навчання, вимоги до проектів.

Результати аналізу досліджень сучасного стану навчання школярів проектною діяльністю показують, що автори розглядають проектування не як метод навчання, а як вид діяльності учнів, виходячи з загальнопсихологічного розуміння діяльності, яке склалося у вітчизняній психології в школі Л. Виготського [1], А. Леонтьєва [4], А. Лурія, С. Рубінштейна [5]. Проектну діяльність науковці розглядають як вид навчально-пізнавальної активності учня, спрямований на освоєння професійного досвіду проектувальників, конструкторів, дизайнерів і оволодіння спеціальними (креативними) розумовими діями і операціями у процесі створення продукту – проекту ідеального і реального.

Процес навчання учнів проектною діяльністю можна порівняти з творчою діяльністю новаторів, винахідників, раціоналізаторів та конструкторів. Робота учнів над проектним виробом наближена до творчого процесу дорослих. Тому процес навчання проектною діяльністю може розглядатися як творчість учнів старших класів загальноосвітньої школи в процесі комплексної та багатоетапної практичної діяльності, здійснюваної у вигляді проектів.

Формування ж художньо-конструкторських знань та вмінь у процесі проектно-технологічної діяльності сприятиме розвитку творчих індивідуальних можливостей кожного учня, формуванню не тільки професійних знань і вмінь, а й здатності сприймати нову інформацію, проектувати свою діяльність і виконувати поставлені завдання, враховуючи естетичний та технічний аспекти в їх єдності.

У загальному можна стверджувати, що в старшій школі проблема художньо-конструкторської підготовки, яку ми розглядаємо як невід'ємну складову проектно-технологічної діяльності, не має глибоко продуманої системи та індивідуального вираження, недостатньо відображає специфіку профільного технологічного навчання. Усе це висуває потребу суттєво переглянути роль і місце художнього конструювання в цьому процесі.

Результати аналізу педагогічної теорії та практики показують, що

питання формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів старших класів в умовах профільної технологічної підготовки залишається ще мало дослідженим. Особливо потрібно підкреслити, що саме методичний аспект формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі трудового навчання всебічно не досліджувався. Аналіз педагогічної літератури з даної проблеми, стан її розв'язання в шкільній практиці приводить до висновку про необхідність розробки методики формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі технологічної освіти в загальноосвітньому навчальному закладі.

У процесі дослідження ми дійшли висновку, що «художньо-конструкторські знання та вміння» – це сукупність спеціальних і специфічних знань та умінь, необхідних для здійснення художньо-конструкторської діяльності, спрямованої на створення гармонійного наочно-просторового середовища, що відповідає матеріальним і духовним потребам людини. Ці знання та вміння ґрунтуються на спільних психічних властивостях, які набувають специфічних особливостей в кожній діяльності відповідно до її змісту. Процес формування художньо-конструкторських знань та вмінь залежить від змісту навчального матеріалу, індивідуально-психічних особливостей учнів, педагогічної майстерності педагогів [6]. Ефективність формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів забезпечується за умови застосування проектно-технології (праці О. Коберника, В. Сидоренка, В. Симоненка, Г. Терещука, С. Ящука).

Результати аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури, спостереження за навчально-трудовою діяльністю на уроках технології, вивчення досвіду вчителів показали, що художньо-конструкторські знання та вміння успішно формуються в проектно-технологічній системі трудового навчання, яка характеризується творчою діяльністю, кінцевим результатом якої є розробка й виготовлення творчого проекту. Ефективність проектно-технологічної діяльності підвищується там, де учні проектують вироби з урахуванням художньо-конструкторського аспекту, що в майбутньому стає основою художньо-конструкторського мислення. Це й обумовлює необхідність розроблення змісту та вдосконалення методики профільного технологічного навчання, яка має враховувати особливості художньо-конструкторської підготовки учнів.

Методика художньо-конструкторської підготовки старшокласників, на нашу думку, має передбачати застосування комплексу педагогічних технологій, методів, форм та засобів організації навчально-трудої діяльності учнів, а саме: лекційно-практичної системи навчання, проектно-технології, евристичних методів художньо-конструкторського пошуку, виконання проектних та проектно-графічних завдань, розрахованих на продуктивну діяльність учнів, мають індивідуальний характер, орієнтовані

на розвиток творчого мислення й активізацію пізнавальної діяльності учнів.

З метою формування у старшокласників умінь самостійно конструктивно мислити, сприймати та генерувати нові ідеї, використовувати сучасні технології, бути комунікабельними, контактними в різних групах тощо в процесі навчання основам художнього конструювання потрібно використовувати як традиційні (пояснювально-ілюстративні та репродуктивні), так і активні (проблемно-пошуковий і дослідницький) методи, евристичні методи художньо-конструкторського пошуку, різні форми (фронтальна, групова, парна, індивідуальна) та засоби (застосування наочності, технічних засобів навчання, комп'ютерної техніки, різних літературних джерел та ін.) організації навчально-трудової діяльності учнів. Комплекс педагогічних технологій, методів та засобів, форм організації навчання має забезпечувати особистісно орієнтований підхід у виконанні учнями навчально-трудових завдань, розрахованих на творчу індивідуальну діяльність, містити різні за складністю та обсягом види проектно-графічних та проектних завдань, що поступово ускладнюються. В якості основних можна визначити такі типи завдань з: 1) художньо-конструкторського аналізу виробів; 2) розробки площинної композиції та конструкції майбутнього виробу; 3) вирішення завдань за зразком (аналогами); 4) вирішення завдань за умовою (дослідження, комбінування, переконструювання); 5) творче вирішення завдань (проектування виробів за власним задумом) [6]. Як показали результати нашого дослідження, дана методика створює сприятливі умови для розширення естетичної та проектної спрямованості праці учнів.

Таким чином, формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників є однією з необхідних складових якісної їх підготовки до майбутньої професійної діяльності в умовах сучасних соціально-економічних перетворень у суспільстві. В результаті дослідження встановлено, що профільна технологічна підготовка має значні потенційні можливості для формування означених знань та вмінь.

Перспективними є вивчення впливу художньо-конструкторської діяльності на інтелектуальний розвиток учнів, специфіки її організації в основній школі, а також проблеми підготовки вчителів трудового навчання до організації цього виду діяльності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: психол. очерк : кн. для учителя / Л. С. Выготский. – 3-е изд. – М. : Просвещение, 1991. – 90, [4] с.
2. Державні стандарти базової і повної середньої освіти. Проект. Освітня галузь «Технологія» // Сільська школа України. – 2003. – № 6. – С. 34–36.
3. Коберник О. М. Проектування на уроках трудового навчання /

- О. М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4. – С. 23–26.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 303, [1] с.
  5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С. Л. Рубинштейн ; АПН СССР. – М. : Педагогика, 1989. – (Труды д. чл. и чл. кор. АПН СССР). – Т. 1. – 485, [1] с.; Т. 2. – 322, [2] с.
  6. Харитонова В. В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика трудового навчання» / В. В. Харитонова. – К., 2009. – 20 с.
  7. Ящук С. М. Виконання основних етапів проектування на уроках трудового навчання / С. М. Ящук // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 2. – С. 13–16.